

XÉT XỬ TRỰC TUYẾN VỤ ÁN HÌNH SỰ - QUY ĐỊNH CỦA PHÁP LUẬT VIỆT NAM VÀ KINH NGHIỆM CỦA MỘT SỐ NƯỚC

PGS.TS. MAI ĐẮC BIÊN *

ThS. NGUYỄN THỊ LAN ANH **

MAI THU HẰNG ***

Việc triển khai mô hình xét xử trực tuyến là yêu cầu tất yếu của cải cách tư pháp, thực hiện trong thời kỳ cách mạng công nghiệp 4.0. Trên cơ sở đánh giá thực trạng các quy định của pháp luật Việt Nam, bài viết phân tích, khái quát việc xét xử trực tuyến ở một số quốc gia trên thế giới, có thể tiếp thu để tiếp tục phát triển mô hình xét xử trực tuyến ở Việt Nam trong thời gian tới.

Từ khóa: Mô hình xét xử trực tuyến; phiên tòa trực tuyến; cải cách tư pháp.

Nhận bài: 04/5/2022; biên tập xong: 16/5/2022; duyệt bài: 21/5/2022.

1. Quy định của pháp luật về xét xử trực tuyến tại Việt Nam

1.1. Quy định chung

Thông tư số 02/2018/TT-TANDTC ngày 21/9/2018 của Tòa án nhân dân tối cao quy định chi tiết việc xét xử vụ án hình sự có người tham gia tố tụng là người dưới 18 tuổi thuộc thẩm quyền của Tòa gia đình và người chưa thành niên (Thông tư số 02/2018) lần đầu đề cập đến việc xét xử thông qua hệ thống truyền hình trực tuyến. Do vậy, các phiên tòa hình sự nói chung được tổ chức theo các trường hợp của

Thông tư số 02/2018 vẫn được coi là các phiên tòa trực tuyến.

Tuy nhiên, khi Thông tư số 02/2018 có hiệu lực, lại chưa thể tiến hành các phiên tòa trực tuyến do chưa có các quy định cụ thể về việc tổ chức phiên tòa. Ngày

* Phó Hiệu trưởng Trường Đại học Kiểm sát Hà Nội.

** Phó Trưởng khoa Đào tạo bồi dưỡng cán bộ Kiểm sát, Trường Đại học Kiểm sát Hà Nội.

*** Giảng viên khoa Pháp luật quốc tế, Trường Đại học Kiểm sát Hà Nội.

12/11/2021, Quốc hội đã ban hành Nghị quyết số 33/2021/QH15 về tổ chức phiên tòa trực tuyến, đây được coi là văn bản pháp luật đầu tiên ghi nhận: “Phiên tòa trực tuyến là phiên tòa được tổ chức tại phòng xử án, có sử dụng các thiết bị điện tử kết nối với nhau thông qua môi trường mạng, cho phép bị cáo, bị hại, đương sự, người tham gia tố tụng khác tham gia phiên tòa tại địa điểm ngoài phòng xử án do Tòa án quyết định nhưng vẫn bảo đảm trực tiếp theo dõi đầy đủ hình ảnh, âm thanh và tham gia các trình tự, thủ tục tố tụng của phiên tòa bằng lời nói, hành vi tố tụng liên tục, công khai, vào cùng một thời điểm”.

Cụ thể hóa quy định của Nghị quyết số 33/2021/QH15, Tòa án nhân dân tối cao, Viện kiểm sát nhân dân tối cao, Bộ Công an, Bộ Quốc phòng, Bộ Tư pháp đã ban hành Thông tư liên tịch số 05/2021/TTLT-TANDTC-VKSNDTC-BCA-BQP-BTP ngày 15/12/2021 quy định chi tiết và hướng dẫn thi hành tổ chức phiên tòa trực tuyến (Thông tư liên tịch số 05/2021), có hiệu lực thi hành từ ngày 01/02/2022, chính thức tạo cơ sở pháp lý cho việc tổ chức phiên tòa trực tuyến xét xử vụ án hình sự.

Theo đó, phiên tòa trực tuyến được chia thành 02 điểm cầu là điểm cầu trung tâm và điểm cầu thành phần. Cụ thể:

Điểm cầu trung tâm là không gian tổ chức phiên tòa xét xử vụ án tại trụ sở Tòa án hoặc địa điểm do Tòa án lựa chọn, được tổ chức theo Thông tư số 01/2017/TT-TANDTC ngày 28/7/2017 của Chánh án Tòa án nhân dân tối cao quy định về phòng xử án (Thông tư số 01/2017), có sự tham gia của những người tiến hành tố tụng, người tham gia tố tụng theo quy định của pháp luật và bảo đảm các yêu cầu về trang

thiết bị công nghệ hỗ trợ tổ chức phiên tòa trực tuyến.

Về bản chất, phiên tòa trực tuyến vẫn được thực hiện tại phòng xử án tại trụ sở Tòa án, tuy nhiên, thành phần tham gia phiên tòa chỉ bao gồm Hội đồng xét xử, Thư ký phiên tòa và Kiểm sát viên; còn đương sự, bị hại; người bảo vệ quyền và lợi ích hợp pháp của bị hại, đương sự; người bào chữa, người tham gia tố tụng khác (nếu có) tham gia tại điểm cầu trung tâm nếu họ lựa chọn hoặc Tòa án triệu tập. Phòng xử án đóng vai trò trung tâm kết nối với các điểm cầu thành phần khác nơi có sự tham gia của bị cáo, người bào chữa và những người tham gia tố tụng khác nhằm đảm bảo các thành phần tham gia phiên tòa đúng quy định của Bộ luật Tố tụng hình sự (BLTTHS).

Tuy nhiên, để được tổ chức phiên tòa trực tuyến, Tòa án phải đáp ứng các yêu cầu về kỹ thuật, công nghệ, vận hành và quản lý hệ thống tổ chức phiên tòa trực tuyến, bảo đảm an toàn, an ninh thông tin, dữ liệu. Tại phòng xử án làm điểm cầu trung tâm phải đáp ứng các điều kiện về cơ sở vật chất như sau:

- Trang bị hệ thống trực tuyến bao gồm trang thiết bị điện tử, cơ sở hạ tầng công nghệ thông tin riêng biệt với trang thiết bị công nghệ thông tin thông thường khác của Tòa án.

- Các thiết bị phục vụ phiên tòa trực tuyến gồm: Hệ thống chiếu sáng; hệ thống đường truyền và thiết bị mạng; hệ thống âm thanh (loa, micro, tăng âm, bộ trộn âm thanh); thiết bị hiển thị hình ảnh tại điểm cầu trung tâm và các điểm cầu thành phần phiên tòa trực tuyến; thiết bị giải mã tín hiệu truyền hình, phần mềm

truyền hình trực tuyến; thiết bị camera ghi hình toàn bộ diễn biến phiên tòa; thiết bị lưu trữ dữ liệu; máy chiếu vật thể dùng để trình chiếu tài liệu, chứng cứ tại phiên tòa; thiết bị lưu điện.

Điểm cầu thành phần là không gian tổ chức phiên tòa xét xử vụ án do Tòa án tổ chức hoặc chấp nhận, có sự tham gia của các chủ thể và được tổ chức theo quy định của pháp luật.

Khác với điểm cầu trung tâm luôn cố định phòng xử án, điểm cầu thành phần có thể được tổ chức ở nhiều nơi khác nhau gồm:

- Cơ sở giam giữ;
- Trụ sở Tòa án khác với Tòa án đang xét xử;
- Nơi đương sự hoặc Trung tâm trợ giúp pháp lý nhà nước lựa chọn và được Tòa án chấp thuận.
- Địa điểm do người bảo vệ quyền và lợi ích hợp pháp của bị hại, đương sự tự bố trí trong trường hợp không thể tham gia phiên tòa tại một trong các điểm cầu mà Tòa án đã bố trí.
- Phòng cách ly của Tòa án trong những vụ án có người bị hại là người dưới 18 tuổi bị xâm hại tình dục, bị bạo hành hoặc bị mua bán hoặc những vụ án có người bị hại dưới 10 tuổi.

Với quy định này, người tham gia tố tụng có thể tham gia phiên tòa trực tuyến tại bất kỳ nơi nào khi đáp ứng được các điều kiện nhất định. Tuy nhiên, số lượng điểm cầu thành phần không được quá 03 điểm, mỗi điểm cầu cũng phải đáp ứng các yêu cầu nhất định về kỹ thuật, công nghệ nhằm đảm bảo kết nối ổn định với điểm cầu trung tâm. Với các điểm cầu tại cơ sở giam giữ hoặc trụ sở Tòa án thì vẫn

phải đảm bảo các yêu cầu phù hợp với quy định tại Thông tư số 01/2017. Đối với các địa điểm do người tham gia tố tụng lựa chọn hoặc Tòa án quyết định khác thì phải đảm bảo không gian, ánh sáng, hình ảnh xung quanh người tham gia phù hợp và được hiển thị đầy đủ trên màn hình trình chiếu.

1.2. Quy định về phạm vi tổ chức phiên tòa trực tuyến

Việc tổ chức phiên tòa xét xử hình sự trực tuyến chỉ được thực hiện khi đáp ứng đủ các điều kiện sau:

Thứ nhất, vụ án hình sự có tình tiết, tính chất đơn giản; tài liệu, chứng cứ trong hồ sơ vụ án rõ ràng. Căn cứ vào các quy định của BLTTHS có thể hiểu là các vụ án về tội ít nghiêm trọng, sự việc phạm tội không có những nội dung, tình tiết phải mất nhiều thời gian điều tra, xác minh; bị can, bị cáo đã nhận tội và lời nhận tội của bị can, bị cáo phù hợp với các chứng cứ khác để xác định sự thật khách quan của vụ án. Với những nội dung đó, việc xét xử tại phiên tòa sẽ không khó khăn trong việc xét hỏi, tranh luận, nghị án và tuyên án.

Thứ hai, không thuộc vụ án liên quan đến bí mật nhà nước, các tội phạm xâm phạm an ninh quốc gia, tội phá hoại hòa bình, chống loài người và tội phạm chiến tranh.

Ngoài các điều kiện trên, các vụ án hình sự có bị hại là người dưới 18 tuổi bị xâm hại tình dục, bị bạo hành hoặc bị mua bán hoặc những vụ án có người bị hại dưới 10 tuổi cũng được tiến hành xét xử trực tuyến theo quy định của Thông tư số 02/2018.

Bên cạnh đó, phiên tòa xét xử vụ án hình sự trực tuyến có thể được tiến hành đối với phiên tòa sơ thẩm và phiên tòa phúc thẩm. Đồng thời, các vụ án giải quyết theo thủ

tục rút gọn cũng được phép tổ chức các phiên tòa xét xử trực tuyến.

1.3. Về trình tự, thủ tục tại phiên tòa xét xử hình sự trực tuyến

Việc tiến hành phiên tòa trực tuyến vụ án hình sự về cơ bản được thực hiện theo thủ tục chung như khi xét xử trực tiếp theo các quy định của BLTTHS, tuy nhiên, có một số thủ tục được thay đổi để phù hợp với tính chất trực tuyến của phiên tòa như sau:

Thứ nhất, trong thủ tục bắt đầu phiên tòa, việc kiểm tra sự có mặt của những người tham gia phiên tòa sẽ được Thư ký, Thẩm phán chủ tọa kiểm tra tại điểm cầu trung tâm thông qua so sánh trực tuyến các giấy tờ tùy thân hoặc thông qua hệ thống cơ sở dữ liệu quốc gia về dân cư. Tại các điểm cầu thành phần thì công chức Tòa án hoặc cán bộ, chiến sĩ thuộc cơ sở giam giữ hỗ trợ phiên tòa phải kiểm tra sự có mặt của những người được triệu tập và thông báo cho Thư ký phiên tòa.

Thứ hai, trường hợp có người tham gia tố tụng tại các điểm cầu thành phần cung cấp thêm tài liệu, chứng cứ thì Thẩm phán chủ tọa phiên tòa tiếp nhận tài liệu, chứng cứ theo hình thức dữ liệu điện tử. Yêu cầu công chức Tòa án hoặc cán bộ, chiến sĩ thuộc cơ sở giam giữ hỗ trợ thực hiện sao chụp và trình chiếu tài liệu, chứng cứ tại phiên tòa cho Hội đồng xét xử, Kiểm sát viên tại điểm cầu trung tâm xem xét, quyết định. Công chức Tòa án hoặc cán bộ, chiến sĩ thuộc cơ sở giam giữ tiếp nhận tài liệu, chứng cứ và lập biên bản theo quy định của BLTTHS. Trong trường hợp việc phát sinh tài liệu, chứng cứ mới có thể dẫn đến thay đổi tội danh, thêm tội danh, thêm bị can, bị cáo hoặc phải trưng cầu giám định hoặc các trường hợp khác mà tại phiên tòa không thể

bổ sung được thì Hội đồng xét xử ra quyết định hoãn phiên tòa. Sau khi phiên tòa kết thúc, công chức Tòa án hoặc cán bộ, chiến sĩ thuộc cơ sở giam giữ phải chuyển ngay biên bản kèm theo tài liệu, chứng cứ cho Thẩm phán chủ tọa phiên tòa.

Thứ ba, phiên tòa bắt buộc phải được ghi âm, ghi hình có âm thanh dưới dạng dữ liệu điện tử, được lưu vào hồ sơ vụ án theo quy định chung.

Thứ tư, nội dung biên bản phiên tòa phải ghi rõ các thông tin tại các điểm cầu. Trong trường hợp có người tham gia tố tụng đề nghị được xem biên bản phiên tòa thì Thư ký Tòa án tiến hành trình chiếu biên bản cho người đề nghị.

Thứ năm, trong quá trình diễn ra phiên tòa trực tuyến mà hệ thống kết nối giữa các đầu cầu gặp vấn đề về kết nối, hoặc mất điện, hoặc các sự cố khách quan khác ảnh hưởng đến việc kết nối giữa các đầu cầu dẫn đến phiên tòa không thể tiếp tục được thì Hội đồng xét xử ra quyết định tạm ngừng phiên tòa. Công chức Tòa án hoặc cán bộ, chiến sĩ thuộc cơ sở giam giữ thông báo quyết định tạm ngừng phiên tòa cho những người tham gia tại điểm cầu thành phần. Thời hạn tạm ngừng phiên tòa được thực hiện theo quy định chung, nếu đến ngày mở lại phiên tòa vẫn không thể tổ chức được thì Tòa án quyết định hoãn phiên tòa.

2. Xét xử trực tuyến của một số quốc gia trên thế giới

2.1. Singapore

Ngay từ thời điểm bắt đầu bùng phát đại dịch Covid-19, cơ quan tư pháp Singapore đã quyết định áp dụng hình thức xét xử trực tuyến nhằm ngăn chặn sự lây lan của dịch bệnh cũng như đảm bảo sức khỏe

cho đội ngũ Thẩm phán, Hội thẩm, cán bộ Tòa án. Ngày 07/4/2020, Singapore đã ban hành Luật về Covid-19 như một biện pháp ứng phó nhanh với đại dịch. Theo quy định tại Điều 28 Luật này, Tòa án có thể yêu cầu người bị buộc tội hoặc nhân chứng đưa ra chứng cứ thông qua đường truyền video trực tiếp hoặc truyền hình trực tiếp đã được Tòa án chấp thuận. Ngoài ra, không chỉ trong phiên tòa xét xử mà trong suốt quá trình tố tụng, người bị buộc tội hoặc nhân chứng có thể xuất hiện thông qua video trực tiếp, liên kết truyền hình trực tiếp hoặc liên kết âm thanh trực tiếp được tạo bằng công nghệ truyền thông từ xa. Tuy nhiên, không phải mọi trường hợp người bị buộc tội và nhân chứng đều được xét xử theo mô hình trực tuyến, Luật về Covid-19 của Singapore cũng đặt ra những điều kiện bắt buộc nhất định đối với các phiên tòa xét xử trực tuyến¹. Cụ thể, đối với người bị buộc tội, việc đưa ra bằng chứng hoặc tham gia xét xử trực tuyến chỉ được thực hiện trong khoảng thời gian xác định và từ một nơi trong trụ sở Tòa án hoặc Nhà tù của Singapore và thực hiện công nghệ liên lạc từ xa. Đối với nhân chứng, dù đang sinh sống tại Singapore hay bất kỳ địa điểm nào khác, có thể xuất hiện hoặc đưa ra bằng chứng trong thời gian quy định từ một địa điểm do Tòa án chỉ định bằng cách sử dụng công nghệ liên lạc từ xa, nếu người đó là nhân chứng chuyên môn hoặc là nhân chứng thực tế và các bên tham gia tố tụng đồng ý sử dụng công nghệ liên lạc từ xa.

Bên cạnh đó, nhân chứng hoặc người bị buộc tội còn phải thỏa mãn các điều kiện của Tòa án về cơ sở vật chất và kỹ thuật. Để thực hiện thống nhất mô hình xét xử trực tuyến, Tòa án tối cao Singapore đã ban hành bộ quy tắc tham dự phiên tòa xét xử, quy định những quy tắc ứng xử mà người tham gia phải thực hiện nếu muốn tham dự và phổ biến cụ thể trên trang chủ Cổng thông tin điện tử của Tòa án tối cao².

2.2. Hoa Kỳ

Là một quốc gia phát triển, mô hình xét xử trực tuyến tại Hoa Kỳ đã được áp dụng trước khi đại dịch Covid-19 bùng phát. Để ứng phó nhanh, Tòa án các cấp từ thành phố đến Tòa án tối cao Hoa Kỳ đã bắt đầu chuyển dần sang xét xử trực tuyến (Virtual hearings) tại các phòng xử án ảo (Virtual court). Hầu như các cấp Tòa án đều đã bắt buộc hoặc được khuyến cáo sử dụng các phòng xử án ảo để tiến hành các phiên điều trần. Luật viện trợ, cứu trợ và an ninh kinh tế nhằm ứng phó Virus Corona ngày 27/3/2020 (The Coronavirus Aid, Relief, and Economic Security Act - CARES) cho phép các Tòa án liên bang tiến hành xét xử các vụ án dân sự và một số vụ án hình sự nếu có sự đồng ý của bị cáo, với sự hỗ trợ của các công cụ phát sóng truyền hình trực tiếp hoặc thông qua điện thoại. Tính đến ngày 30/3/2021, các Thẩm phán ở bang Texas đã tổ chức khoảng 1.800 phiên tòa trực tuyến, với hơn 12.500 người tham gia. Tại bang Michigan, các Tòa án đã tổ chức hơn 100.000 giờ xét xử trực tuyến từ ngày

2. <https://www.supremecourt.gov.sg/quick-links/visitors/covid-19/guidelines-on-the-participation-in-hearings-by-video-conferencing>, truy cập ngày 25/3/2022.

1. <https://sso.agc.gov.sg/Act/COVID19TMA2020>, truy cập ngày 25/3/2022.

01/4/2020 đến 18/5/2020³.

Phiên điều trần trực tuyến diễn ra thông qua điện thoại hoặc video. Người tham gia tố tụng có thể tham gia thông qua phần mềm hội nghị truyền hình (như Zoom tại Việt Nam hay phổ biến trên thế giới là Microsoft Teams) hoặc kết nối trực tiếp qua điện thoại (đã được Tòa án cho phép). Hầu hết Tòa án các bang đều có hướng dẫn riêng cho việc tham dự các phiên tòa trực tuyến thông qua các ứng dụng này.

Ngoài ra, thủ tục Tòa án hỗn hợp với sự kết hợp giữa các phiên điều trần trực tiếp và từ xa cũng được tận dụng ở Hoa Kỳ. Nghĩa là nếu có người nào đồng ý xét xử trực tuyến thì thực hiện đối với người đó, còn người nào không đồng ý xét xử trực tuyến thì vẫn triệu tập ra phiên tòa xét xử theo thủ tục chung. Bên cạnh đó, tính chất công khai của các phiên tòa trực tuyến được thực hiện đa dạng theo quy định của từng bang. Tại một số khu vực như thành phố San Francisco của bang California, quận Harris của bang Texas và bang Michigan, Tòa án phát sóng truyền hình trực tiếp về quá trình xét xử trực tuyến của Tòa án cho công chúng và bất kỳ ai cũng có quyền theo dõi. Tuy nhiên, một số nơi khác lại yêu cầu những người muốn theo dõi phiên tòa phải nộp yêu cầu để được xem xét, chấp thuận. Ở bang New Orleans, việc công chúng tiếp cận, tham dự phiên tòa trực tuyến phụ thuộc vào quyết định của từng Thẩm phán.

3. Jason Tashea, "The legal and technical danger in moving criminal courts online," The Brookings Institution, 6 August 2020, <https://www.brookings.edu/techstream/the-legal-and-technical-danger-in-moving-criminal-courts-online/>, truy cập ngày 25/3/2022.

Tại thành phố New York, công chúng chỉ có thể xem các phiên xét xử trực tuyến từ màn hình trong các Tòa án. Ở Los Angeles và Miami, công chúng hoàn toàn không thể tiếp cận các phiên tòa trực tuyến⁴.

2.3. Trung Quốc

Cũng giống như Hoa Kỳ, Trung Quốc từ lâu đã có lộ trình cụ thể để tiến hành hiện đại hóa, tự động hóa công tác xét xử của Tòa án. Nhiều vụ án đã được xét xử trực tuyến trong thời gian dài như là một thử nghiệm tại các Tòa án Trung Quốc. Tuy nhiên, Trung Quốc chỉ thực sự bắt đầu theo mô hình "Tòa án trực tuyến" (Internet court) vào tháng 8/2017 khi các loại Tòa án này được thành lập tại thành phố Hàng Châu và sau đó thành lập tại Bắc Kinh và Quảng Châu vào tháng 9/2018. Phạm vi xét xử của các phiên tòa trực tuyến chủ yếu giới hạn ở các tranh chấp dân sự, thương mại. Theo mô hình xét xử trực tuyến, tất cả các khâu của thủ tục tố tụng cho việc giải quyết vụ án đều được thực hiện trực tuyến như: Nộp đơn khởi kiện, thụ lý đơn; đại diện của các bên trong vụ kiện được xác định bằng phần mềm nhận dạng khuôn mặt; nộp án phí, đưa ra chứng cứ; ra các quyết định, bản án của Tòa án⁵. Phiên tòa được diễn ra qua hệ thống phát sóng trực

4. Deniz Arıturk, William E. Crozier, and Brandon L. Garrett, "Virtual Criminal Courts," The University of Chicago Law Review Online, 16 November 2020, <https://lawreviewblog.uchicago.edu/2020/11/16/covid-ariturk/>, truy cập ngày 25/3/2022.

5. Falk Lichtenstein and Dorothee Ruckteschler, "Virtual court proceedings in China," Business Law Magazine, 28 February 2018, <https://www.deutscheranwaltspiegel.de/businesslaw/archiv/virtual-court-proceedings-in-china/>, truy cập ngày 25/3/2022.

tiếp (livestream).

Khi đại dịch Covid-19 bùng phát, các hoạt động xét xử trực tuyến được đẩy mạnh ở các phiên tòa dân sự, thương mại, hình sự trên phạm vi toàn quốc. Ngày 17/6/2021, Tòa án nhân dân tối cao Trung Quốc đã ban hành “Quy tắc tố tụng trực tuyến trong hệ thống Tòa án nhân dân” (Rules of Online Litigation of People’s Court), trong đó quy định về trình tự, thủ tục tiến hành các thủ tục tố tụng trực tuyến. Bộ quy tắc ghi nhận 05 nguyên tắc cơ bản cho tố tụng trực tuyến là: (1) Khách quan và hiệu quả; (2) Hợp pháp và tùy chọn; (3) Theo định hướng bảo vệ quyền; (4) Thuận tiện cho người dân; (5) An toàn và đáng tin cậy. Như vậy, chỉ những vụ việc có sự đồng ý của các bên và các bên có khả năng tham gia hoạt động trực tuyến thì mới được tiến hành tố tụng trực tuyến. Ngoài ra, bộ quy tắc này còn ghi nhận cách ứng phó trong trường hợp gặp các sự cố như mất kết nối Internet, mất điện, thiết bị hư hỏng⁶...

3. Kinh nghiệm cho Việt Nam trong việc tiếp tục phát triển mô hình xét xử trực tuyến

Các quy định về phiên tòa trực tuyến theo Nghị quyết số 33/2021/QH15 ngày 12/11/2021 của Quốc hội là một trong những bước tiến quan trọng trong công cuộc cải cách tư pháp nói chung và việc hiện đại hóa công tác xét xử của Tòa án đáp ứng sự phát triển của xã hội và yêu cầu cấp thiết trong công tác đấu tranh phòng, chống dịch bệnh Covid-19 nói riêng. Tham

khảo kinh nghiệm của các quốc gia trên thế giới, việc tiếp tục hoàn thiện mô hình xét xử trực tuyến cho phù hợp vẫn là yêu cầu được đặt ra.

Thứ nhất, cần tiếp tục hoàn thiện pháp luật tố tụng hình sự, tạo cơ sở pháp lý cho mọi tình huống có thể xảy ra tại phiên tòa. Các quy định hiện nay về phiên tòa trực tuyến chỉ mới làm cơ sở cho việc tiến hành thử nghiệm việc xét xử này tại các cấp Tòa án, do đó, vẫn tồn tại những vấn đề trong hoạt động tố tụng hình sự chưa được quy định cụ thể, việc viện dẫn các quy định chung của BLTTHS vào phiên tòa xét xử trực tuyến chỉ mang tính tạm thời. Vì vậy, các nhà làm luật cần tiếp tục nghiên cứu, học hỏi kinh nghiệm từ mô hình xét xử trực tuyến từ các quốc gia trên thế giới, nhất là các nước được đề cập - là các nước đi đầu trong việc áp dụng phiên tòa trực tuyến, từ đó xây dựng một bộ khung cơ sở pháp lý đầy đủ hơn cho việc đưa phiên tòa trực tuyến vào xét xử phổ thông trong tương lai.

Thứ hai, cần tiếp tục nâng cấp trang thiết bị của hệ thống Tòa án các cấp, vừa đảm bảo công tác chuyên môn của Tòa án, vừa đảm bảo về kỹ thuật khoa học - công nghệ trong việc tổ chức phiên tòa trực tuyến. Trong đó, việc đảm bảo đường truyền internet có tính ổn định cao và tốc độ truy xuất nhanh là yếu tố quan trọng hơn cả, đảm bảo mọi hành vi tại phiên tòa đều phải được các chủ thể tham gia nhận biết kịp thời, đầy đủ, đảm bảo nguyên tắc công khai trong tố tụng hình sự. Cùng với đường truyền, hệ thống trang thiết bị hỗ trợ cũng phải được nâng cấp phù hợp với nhu cầu khách quan của thực tiễn, mỗi địa phương khác nhau đều có những yêu cầu khác nhau về đường truyền và trang thiết bị hỗ trợ.

6. SPC releases rules on online litigation of courts,” Beijing Internet Court, 22 June 2021, https://english.bjinternetcourt.gov.cn/2021-06/22/c_377.htm, truy cập ngày 25/3/2022.

Do đó, cần phải nhanh chóng triển khai thử nghiệm phiên tòa trực tuyến trên cả nước, từ đó đánh giá chính xác về đặc điểm của từng địa phương nhằm có những chính sách nâng cấp trang thiết bị phù hợp. Ngoài ra, cần học hỏi mô hình của các quốc gia phát triển như Mỹ, Trung Quốc trong việc xây dựng một ứng dụng riêng phục vụ cho việc xét xử trực tuyến, đảm bảo thuận tiện cho người dân, đồng thời thuận lợi cho việc quản lý an ninh mạng, nhất là các dữ liệu, thông tin của phiên tòa cần phải được lưu trữ, bảo quản đúng theo quy định của pháp luật.

Thứ ba, cần tập trung phát triển nguồn nhân lực trong vận hành phiên tòa trực tuyến. Để có thể sớm triển khai hiệu quả mô hình phiên tòa trực tuyến, các ngành Tòa án, Kiểm sát, Công an cần khẩn trương thực hiện việc đào tạo, bồi dưỡng đội ngũ công chức, viên chức những kiến thức cơ bản và chuyên sâu về công nghệ thông tin; đồng thời, tuyển dụng đội ngũ cán bộ trẻ vừa đáp ứng được trình độ, chuyên môn trong lĩnh vực pháp luật, vừa đáp ứng được yêu cầu kiến thức về công nghệ thông tin. Ngoài ra, phiên tòa trực tuyến có thể thực hiện tại nơi cư trú của người tham dự phiên tòa, vì vậy, cơ quan quản lý hành chính Nhà nước cũng cần có kế hoạch nâng cao trình độ đội ngũ làm việc nhằm đảm bảo hỗ trợ Tòa án khi tiến hành phiên tòa xét xử trực tuyến.

Thứ tư, cần mở rộng phạm vi áp dụng xét xử trực tuyến. Hiện nay, xét xử trực tuyến chỉ được áp dụng tại phiên tòa xét xử vụ án hình sự, tuy nhiên, trong giai đoạn

xét xử vụ án hình sự còn có các hoạt động khác do Tòa án kết hợp với các cơ quan tiến hành tố tụng khác thực hiện. Vì vậy, để đúng với bản chất của “xét xử trực tuyến”, trong tương lai, việc áp dụng công nghệ - kỹ thuật cũng nên được xem xét áp dụng trong các giai đoạn tố tụng khác như cách mà Singapore đã áp dụng, như lấy lời khai trực tuyến, hỏi cung trực tuyến,...

Thứ năm, đẩy mạnh công tác tuyên truyền, phổ biến về phiên tòa xét xử trực tuyến nói chung và các quy định của pháp luật hiện hành về phiên tòa xét xử trực tuyến nói riêng. Để phiên tòa xét xử trực tuyến diễn ra hiệu quả, nhanh chóng và khách quan, không chỉ các cơ quan quyền lực nhà nước mà những người tham dự phiên tòa cũng cần được tiếp cận về quy định của phiên tòa trực tuyến để có những nhận thức cơ bản cũng như tự trang bị những công cụ cần thiết trong việc tổ chức “điểm cầu”, rút ngắn thời gian chuẩn bị phiên tòa, tạo điều kiện cho Tòa án giải quyết nhanh chóng vụ án hình sự. □

Tài liệu tham khảo:

1. Nghị quyết số 33/2021/QH15 về tổ chức phiên tòa trực tuyến, Hà Nội, 2021.
2. Thông tư số 01/2017/TT-TANDTC ngày 28/7/2017 quy định về phòng xử án, Hà Nội, 2017.
3. Thông tư số 02/2018/TT-TANDTC ngày 21/9/2018 quy định chi tiết việc xét xử vụ án hình sự có người tham gia tố tụng là người dưới 18 tuổi thuộc thẩm quyền của tòa gia đình và người chưa thành niên, Hà Nội, 2018.
4. Thông tư liên tịch số 05/2021/TTLT-TANDTC-VKSNDTC-BCA-BQP-BTP ngày 15/12/2021 quy định chi tiết và hướng dẫn thi hành tổ chức phiên tòa trực tuyến, Hà Nội, 2021.